

*Кузьмак О.І.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Рівненська філія
ПВНЗ «Європейський університет»*

ЕКОНОМІКА МІСТА У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВЗАЄМОВІДНОСИН ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Анотація. У статті досліджено сутність та особливості розвитку міста. Здійснено оцінку умов формування економіки міста та галузей які забезпечують її ефективний розвиток. Виокремлено та згруповано функції, які виконують підприємства, що забезпечують розвиток економіки міста. Доведено та обґрунтовано вплив підприємств сервісно-виробничого обслуговування комунальної сфери на ефективність діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: економіка міста, послуга, сфера послуг, ефективність, промислове підприємство.

Постановка проблеми. Сфера функціонування сучасних підприємств є багаторівневою системою, діяльність яких спрямована на отримання прибутку, в результаті вирішення завдань економічного та соціального розвитку, включаючи забезпечення задоволення потреб суспільства у різних продуктах та послугах належної якості. При цьому в процесі господарської діяльності споживачами послуг стають не тільки фізичні особи, а й підприємства, які без сервісного обслуговування виробничого процесу не в змозі здійснювати свою діяльність. Тобто жодне підприємство, у тому числі промислове, не може обійтися без послуг з газо-, водопостачання, енергозабезпечення, водовідведення. Загалом, можна стверджувати, що в процесі функціонування всі підприємства, незалежно від галузі, не тільки створюють послуги, але і споживають їх. Виходячи з вищесказаного, нині вельми актуальними є дослідження ефективності функціонування промислових підприємств в контексті взаємовідносин з комунальною сферою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми у сфері міського розвитку в умовах переходу до ринкової економіки досліджено у працях багатьох науковців, зокрема Б.І. Адамова, О.Ю. Амосова, В.Н. Амітана, С.В. Богачова, Б.В. Буркинського, О.І. Васильєвої, В.Н. Василенка, З.В. Герасимчука, І.О. Драгана, О.О. Лук'янченка, Л.М. Письмаченка, Ю.Л. Петрушевського.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Безперечно, праці згаданих науковців мають досить велику теоретичну та практичну цінність. У їхніх роботах досліджено теоретико-методологічні засади ефективності господарювання підприємств житлово-комунальної сфери та впливу їх послуг на забезпечення умов життя населення, державного управління житлово-комунальним господарством, позитиви і негативи функціонування та перспектив збалансованої модернізації організаційно-економічного механізму розвитку ЖКГ, пріоритети реформування ЖКГ держави з перехідною економікою з урахуванням світового досвіду. Проте натепер дана проблематика мало досліджена у контексті взаємовідносин промислових підприємств та підприємств

комунального сервісно-виробничого забезпечення промислових підприємств у постконфліктних умовах.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо стану та розвитку промислових підприємств у контексті взаємовідносин зі сферою комунального сервісно-виробничого обслуговування у постконфліктних умовах.

Виклад основного матеріалу. Управління розвитком міста забезпечується за рахунок управління його економікою. Тут неможливо не згадати теорію структурних співвідношень і переходу до постіндустріального суспільства, яка широкого поширення отримала у західній економічній науці, відображена у працях Дж.М. Кейнса, К. Кларка, Дж. Фурастьє, В. Леонтьєва та ін. Відповідно до секторальної моделі Фішера-Кларка економіка, що забезпечує життєдіяльність міст, структурується на: до первинного сектора економіки належить діяльність, пов'язана з отриманням первинних ресурсів, які асоціюються з факторами виробництва (сільське і лісове господарство, рибальство, гірничодобувна промисловість); до вторинного сектора – галузі переробної промисловості і будівництва; третинний сектор охоплює сферу послуг [1, с. 27-28].

Необхідно відзначити, що в процесі урбанізації послуга дістала значного розвитку як вид діяльності, оскільки послуга набуває своїх якостей саме в індустріальну епоху з поширенням міського способу життя і методів господарювання. Варто зазначити, що місто як складна соціально-економічна система включає низку підсистем, які перебувають між собою в тісному взаємозв'язку, у постійному динамічному розвитку [2, с. 4]:

- містоутворююча, що включає промисловість, транспорт, науку та наукове обслуговування, будівництво;
- містообслуговуюча, до якої належать галузі сфери нематеріального виробництва, тобто торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування, житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, культура, матеріально-технічне постачання;
- соціальна, яка складається з блоків професійно-кваліфікаційної структури, що характеризує наявність робітників, службовців, фахівців та рівень їхньої кваліфікації;
- управлінська, що включає комплекс управлінських структур і громадських організацій, розташованих на території міста;
- просторова, що включає природні ресурси, житлові, виробничі, торговельні, санітарно-захисні та інші функціональні зони.

Матеріальною основою розвитку міста при цьому є його економіка, яка характеризується сукупністю економічних відносин і включає функціонування різних галузей і сфер матеріального та нематеріального виробництва, розташова-

ного на території міста. Традиційно структура економіки міста поділяється на сферу матеріального виробництва, до якої входять промисловість, будівництво, транспорт, зв'язок, сільське господарство, і сферу обслуговування, що включає житлово-комунальне господарство, торгівлю, освіту, побутове обслуговування, культуру. Тобто важливою складовою економіки міста виступають галузі, які у своїй сукупності утворюють міське господарство, що включає систему транспортних, комунальних, освітніх, культурних та інших організацій, які надають різного роду послуги [3, с. 132].

Те саме стверджують В.М. Вакуленко, Ю.Ф. Дехтяренко, О.І. Драпиковський, тобто, на їхню думку, можливість розвитку виробничої сфери та рівня життя населення нерозривно пов'язана із наявністю відповідної інфраструктури, яку часто визначають як містообслуговуючу сферу, до складу якої входять: житлово-комунальний комплекс; транспортний комплекс; будівельний комплекс (житло-цивільне будівництво і будівельна індустрія місцевого значення); служби суспільної безпеки, у тому числі екологічної безпеки; комплекс споживчого ринку (торгівля, суспільне харчування, побутове обслуговування); системи управління, зв'язку, інформації тощо [4, с. 5].

Варто відзначити, що розвиток економічних відносин підприємств які знаходяться на території міста призводить до того, що міські органи влади й управління зобов'язані забезпечувати можливість отримання різноманітних послуг мешканцями і підприємствами (утримання доріг, водо-, тепло-, енергопостачання, прибирання сміття, утримання парків, місць відпочинку тощо) і здійснювати управління соціально-економічним розвитком території.

Розвиток економіки та суспільних відносин призводить до концентрації населення в містах за рахунок утворення все більшої кількості підприємств, зокрема промислових, це у свою чергу створює ефект масштабу для виробництва споживчих товарів і надання послуг. Ефект масштабу при цьому сприяє подальшому підвищенню продуктивності праці при її поділі та спеціалізації. А зі зростанням підприємств, населення і території міста його економічні функції з надання комунальних і побутових послуг також розширюються та ускладнюються. Становлення ринкових відносин радикально змінює не тільки

технологію виробництва товарів і потреби споживачів у них, але і потреби населення та підприємств у розвитку інфраструктури для зручності взаємозв'язку, яка забезпечується містообслуговуючим сектором економіки міста.

Глобалізація економіки та ринкові відносини значно впливають на закономірності розвитку економіки міст, роль і функції державних і місцевих органів управління. Підприємства, які забезпечують ефективне функціонування міста, продукція яких призначена здебільшого іногороднім споживачам, у більшості випадків не фінансуються державою. Їх розміщення та успішна робота обумовлені законами ринку. Місто як місце територіальної концентрації робочої сили, споживачів, супутніх виробництв і послуг може бути привабливим для розміщення або розширення виробництва з точки зору мінімізації витрат, але може і поступатися в конкуренції з іншими містами. Тому при розробці програм розвитку міста необхідно враховувати загальні закономірності формування і розвитку ринкових відносин, особливості економічного та соціального розвитку держави і регіону [5; 6].

Не можна не зауважити, що важливим чинником є те, що діяльність підприємств які забезпечують розвиток економіки міста, виконує безліч функцій та спрямована на задоволення особистих і виробничих потреб громадян та організацій, що знаходяться на території міста, у матеріальних благах, комунальних і побутових послугах, а також на відтворення трудових ресурсів і подальше поліпшення соціально-економічних характеристик життя на певній території (рис. 1).

Виходячи з функціональних ознак, однією із найважливіших підсистем містообслуговуючої сфери є житлово-комунальне господарство, до якого, входять відповідні підгалузі, функціональне призначення яких полягає в обслуговуванні житлового фонду, виконанні робіт та наданні різноманітних послуг безпосередньо у житлових будинках, експлуатації житлових будинків, здійсненні водо- та теплопостачання, електро- та газозабезпечення населених пунктів, водовідведення та очищення стічної рідини, догляду за зеленими насадженнями у місцях загального користування, збиранні, вивезенні, утилізації та знешкодженні побутових відходів, утриманні звалищ та полігонів твердих побутових відходів, мереж міського зовнішнього освітлення, експлуатації протизсувних та гідротехнічних споруд, наданні ритуальних послуг населенню тощо [3, с. 160-168].

Оцінюючи функціональне призначення, зрозумілим є те, що діяльність підприємств житлово-комунального господарства тісно пов'язана з промисловістю та є одним із життєзабезпечуючих факторів функціонування і розвитку підприємств промисловості (рис. 2).

Ступінь розвитку житлово-комунального господарства визначається чисельністю населення, а також її зростанням, що, у свою чергу, залежить від темпів розвитку промисловості. Відтак одним із основних містоутворюючих факторів є промисловість, яка прямо впливає на створення нових міст і селищ. За таких умов житлово-комунальне господарство може розвиватися і, відповідно, буде забезпечене різноманітними матеріалами й обладнанням.

Важливим є те, що правильно впливати на доцільність виробничих процесів допомагає

Рис. 1. Класифікація підприємств, які забезпечують розвиток економіки міста за функціональною ознакою

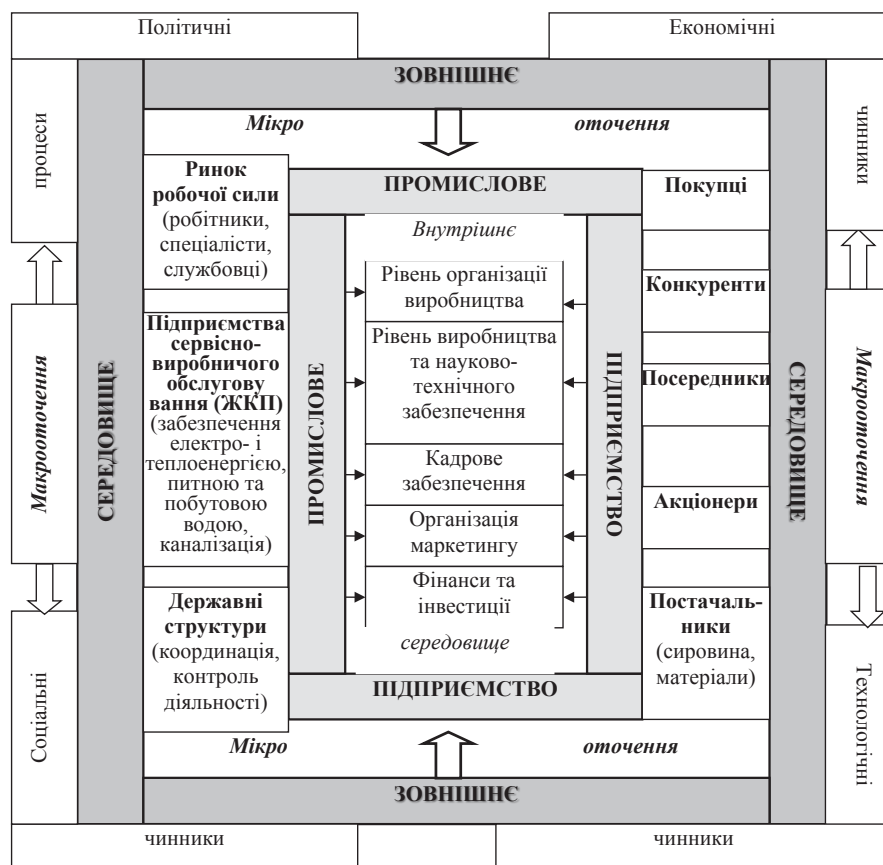

Рис. 2. Місце підприємств комунального сервісно-виробничого обслуговування в загальному середовищі промислового підприємства

ефективне розташування тепло-, енергоцентралей, трамвайних парків, гаражів, електричних підстанцій, сміттєпереробних заводів, схеми міського транспорту і транспортних мереж тощо. А відтак ефективно розраховані потужності комунальних підприємств задовольнятимуть потреби споживачів не тільки на сьогодні, а й за умов швидких темпів зростання як самого населення, так і промисловості.

Усе це свідчить про те, що безпосередньо сама діяльність підприємств житлово-комунального господарства забезпечує нормальну безперебійну роботу промислових підприємств, першочергових життєво-необхідних потреб населення, чітко працюючий транспорт тощо.

Таким чином, виходячи з важливості послуг, які надаються промисловості, підприємства житлово-комунального господарства в процесі (умовах) взаємодії з виробничими процесами промислових підприємств можна віднести до підприємств сервісно-виробничого обслуговування. Тобто це підприємства, які надають послуги з електро-, водо-, теплопостачання та водовідведення промисловим підприємствам, у результаті чого забезпечується постійна та безперебійна їхня діяльність.

На жаль, сучасний стан розвитку житлово-комунального господарства в Україні характеризується низкою негативних факторів: кризовий стан інфраструктури (загрозна зношеність водопостачальних, теплових, каналізаційних мереж, житлового фонду, рухомого складу транспортних підприємств); зростання тарифів на житлово-комунальні послуги, що не відповідає економічно обґрунтованому рівню та характеризується низькою якістю наданих послуг; відсутність конкурентного середовища у сфері житлово-комунального господарства; недо-

сконалість механізму формування цін і тарифів на продукцію та послуги комунальних підприємств тощо. Недофінансування експлуатаційної діяльності підприємств житлово-комунального господарства не тільки не дає можливості впроваджувати новітні ресурсозберігаючі технології та обладнання, а й взагалі забезпечувати функціонування підприємств на існуючому рівні.

Висновки і пропозиції. Проведене дослідження показує, що без стабільного розвитку сервісно-виробничих підприємств комунальної сфери, не зможе ефективно розвиватись та функціонувати промисловість, тай економіка міста зокрема. Відповідно питання реформування галузі, забезпечення її стратегічного розвитку має бути пріоритетом як місцевих органів самоврядування так і держави в цілому. Реформування комунального господарства повинно бути спрямоване на запровадження в цій сфері ринкових умов господарювання і включати такі основні напрями: вдосконалення нормативно-правової бази; вдосконалення системи управління підприємствами з урахуванням ринкових відносин; фінансова стабілізація підприємств; технічне переоснащення. Поряд із цим, на нашу думку, забезпечення умов стійкості розвитку сервісно-виробничих підприємств комунальної сфери можливе на базі розробки і реалізації відповідної концепції інноваційного розвитку, спрямованої на підвищення результативності функціонування даних підприємств, а також якості, доступності і цінової конкурентоспроможності послуг, що ними надаються.

Література:

1. Коробко В.И. Экономика городского хозяйства : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Издат. центр «Академия», 2006. – 160 с.
2. Кузнецова Г.Ф. Экономика городского хозяйства / Г.Ф. Кузнецова. – СПб. : Государственная инженерно-экономическая академия, 1997. – 59 с.
3. Лукьянченко А.А. Трансформация градообслуживающей системы (теория и практика) : моногр. / НАН Украины. Ин-т економіко-правових досліджень. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2004. – 238 с.
4. Економіка міст: Україна і світовий досвід : навч. посіб. / Кол. авт.: В.М. Вакуленко, Ю.Ф. Дехтяренко, О.І. Драпиковський та ін. ; за заг. ред.: В.О. Макухи. – К. : Вид-во «Основи», 1997. – 243 с.
5. Гудзь П.В. Маркетингові засади управління курортним містом // Вісник Східноукраїнського національного ун-ту ім. В.Далі. – 2004. – № 3. – С. 25-32.
6. Лук'яненко О.О. Формування умов розвитку підприємництва у великому промисловому місті // Економіка: проблеми теорії та практики. збірник наукових праць. Випуск 217 : В 4 т. Том I. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2006. – С. 197-203.
7. Погайдак О.Б. Управління якістю обслуговування на основі комплексно інноваційних показників. – Тернопіль : ТзОВ «Тернограф», 2012. – 732 с.

Кузьмак О.И. Экономика города в контексте развития взаимоотношений промышленных предприятий и предприятий коммунального обслуживания

Аннотация. В статье исследованы сущность и особенности развития города. Осуществлена оценка условий формирования экономики города и отраслей обеспечивающих ее эффективное развитие. Выделены и сгруппированы функции которые выполняют предприятия, обеспечивающих развитие экономики города. Доказано и обосновано влияние предприятий сервисно-производственного обслуживания коммунальной сферы на эффективность деятельности промышленных предприятий.

Ключевые слова: экономика города, услуга, сфера услуг, эффективность, промышленное предприятие.

Kuzmak O.I. Citi economy in the context of relations industrial enterprises and communal enterprises

Summary. In the article the essence and peculiarities of the development city. The estimation of conditions of formation of the city's economy and industries that ensure its effective development. Allocated and grouped functions that perform enterprise, providing the economy of the city. Proved and substantiate the impact of service-production enterprise servicing municipal sphere on efficiency of activity industrial enterprises.

Keywords: city's economy, service, service industries, efficiency, industrial enterprise.